

TÜRKİYE’DE PANDEMİ DÖNEMİ İŞSİZLİĞİNİN GAYRİ SAFİ YURTIÇİ HASILA İLE İLİŞKİSİ: SON 10 YILIN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Gürcan Evren PAZVANT

Yüksek Lisans öğrencisi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Sosyal Siyaset Bilim Dalı, evren.pazvant@ogr.sakarya.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6462-3598

Makalenin yapılandırılma sürecinin her aşamasında desteğini esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. M. Çağlar Özdemir’e teşekkürü borç bilirim.

Özet

Araştırma, Covid 19 pandemi döneminde Türkiye’de oluşan işsizliğin GSYİH ile arasındaki ilişkinin yönünü ve kuvvetini belirleme amacıyla gerçekleştirilmektedir. Belirlenen yön ve kuvvetin anlamlı çıkarımları son 10 yıllık dönemdeki işsizlik ve GSYİH ilişkilerinin kuvvet ve yönleri ile karşılaştırılarak yapılmaktadır. Çalışma, ILOSTAT kanalıyla elde edilen 3 aylık dönemsel işsizlik oranları ile TÜİK tarafından elde edilen 3 aylık dönemsel milyon bazlı GSYİH değerlerinden oluşan 90 farklı veri ile gerçekleştirilmektedir. İlişki zincirini ortaya çıkarmak için SPPS programı aracılığıyla nicel veri tekniği olan korelasyon analizine başvurulmaktadır. İşsizliğin ilişkisini 1 ve 2 dönem sonra göstereceği düşüncesiyle ilişki zincirleri 1 ve 2 dönem gecikmeli analizler şeklinde yapılandırılmaktadır. 3 aylık dönemsel veri setleri çerçevesinde elde edilen 2 dönem gecikmeli analiz bulguları, uzun dönemde işsizlik ile GSYİH ilişkisinin kısa döneme göre kuvvetinin azaldığı veya yönünün değiştiğini göstermektedir. Bu değişim ve dönüşüm Türkiye’nin istihdamsız ekonomik büyüme sürecini yansıtırken 1 dönem gecikmeli analizler kısa vadede işsizlik ile GSYİH arasındaki ilişkinin daha belirgin olduğunu göstermektedir. 11 dönemi kapsayan inceleme sonunda her döneme ait bulgular o dönemin sosyo-ekonomik koşulları ile değerlendirilerek Covid 19 pandemi dönemi ile karşılaştırıldığında genel olarak pandemi döneminde değişkenlerin ilişkisinin son 10 yılda oluşan ilişkilerden negatif yönü ile daha kuvvetli olduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Covid-19, İşsizlik, GSYİH, Ekonomik Etki, İşgücü Piyasası

THE RELATIONSHIP BETWEEN PANDEMIC PERIOD'S UNEMPLOYMENT AND GROSS DOMESTIC PRODUCT IN TURKEY: A COMPARATIVE ANALYSIS FOR THE LAST DECADES

Abstract

The research was carried out to determine the direction and strength of the relationship between unemployment and GDP in Turkey during the covid 19 pandemic period. Significant inferences of the determined direction and strength are made by comparing the strength and direction of the unemployment and GDP relations in the last ten years. The study was carried out with 90 different data consisting of 3-month periodic unemployment rates obtained through ILOSTAT and 3-month periodic million-based GDP values obtained by TUIK. Correlation analysis, a quantitative data technique, is used through the SPSS program to reveal the relationship chain. With the thought that unemployment will show its relationship after 1 and 2 periods, the relationship chains are structured as 1 and 2 periods lagged analyzes. The findings of the 2-period lagged analysis obtained within the framework of 3-month periodical data sets show that the strength of the relationship between unemployment and GDP, in the long run, has decreased or its direction has changed compared to the short run. While this change and transformation reflects Turkey's unemployed economic growth process, analyzes with a lag of one period show that the relationship between unemployment and GDP is more evident in the short run. Constantly the examination covering 11 periods, the findings of each period were evaluated with the socio-economic conditions of that period and compared with the covid 19 pandemic period. It was observed that the relationship between the variables in the pandemic period was generally more substantial than the relations formed in the last ten years, with the negative aspect.

Key Words: Covid19, Unemployment, GDP, Economic Effect, Labour Force Market

GİRİŞ

2019 Aralık'ta dünyanın yeni tanıştığı bir virüs olan Covid 19'un kısa sürede pandemik bir vaka konumuna gelmesi yaşanan sürecin ülkelerin sosyo-ekonomik yapılanmaları üzerindeki etki ve ilişkisinin tartışıldığı bir süreci doğurmaktadır. Devam etmekte olan süreç ileriye dönük belirsizliğini koruma halinde olsa da günümüze dek yarattığı etkiler farklı disiplinlerin ilgi odağı olmaktadır. Covid 19 pandemisi ile mücadelede ülkelerin uyguladığı mücadele politikalarının işgücü piyasaları ve makro ekonomik değerleri üzerinde etkisi olacağı düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle covid 19 pandemisi sürecinde işsizlik ile GSYİH arasındaki ilişkinin yönü ve kuvvetinde bir değişimin olup olmadığı merak edilmektedir.

İşsizlik oranlarının düşürülmesi ve ekonomik büyüme gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin makroekonomik politik amaçları arasında önemli bir yere sahiptir (Göcen, 2021: 554; Özçelik ve Erdem, 2020: 328). İşsizlik ve diğer ekonomik problemlerin birbirleriyle bağlantı halinde olduğu bilinmektedir. İşsizlik etkisi pek çok makro ekonomik değişkeni etkileme gücüne sahiptir. Yapılan araştırmalar ve çalışmalar kriz dönemlerinin işsizlik oranları üzerindeki güçlü etkisini ortaya koymaktadır (Güriş ve Yaman, 2018: 145).

Bir ülkenin ekonomisinin sağlık ve istikrarını temsil eden en yaygın kabul görmüş makroekonomik gösterge GSYİH'dır (Jena vd , 2021: 324-325).

Bu çalışma küresel bir sağlık krizi dönemi olarak adlandırılabileceğimiz Covid 19 Pandemi döneminde Türkiye için hesaplanan işsizlik oranları ile GSYİH değerleri arasındaki ilişkinin geçmiş 10 yıldaki ilişkiler ile arasındaki farkı ortaya koyarak yönünü ve kuvvetini belirleme amacıyla gerçekleştirilmektedir. Aradaki farkı ortaya çıkarmak için pandemi döneminin ilk aşaması olan 2020 kısa bir süreci kapsamaktadır. Bu kısa süreci en etkili şekilde değerlendirebilmek için 3 aylık dönemsel veri setlerinden yararlanılmaktadır.

Araştırmada ILOSTAT kanalıyla elde edilen 3 aylık dönemsel işsizlik oranları ile TÜİK tarafından elde edilen 3 aylık dönemsel milyon bazlı GSYİH değerleri geçmişe dönük 10 yıllık zaman serisi yaklaşımı ile karşılaştırılarak değerlendirilmektedir. Tespit edilen bir işsizlik oranının etkisini 1 ve 2 dönem sonra göstereceği düşüncesinden yola çıkılarak elde edilen veriler 1 ve 2 dönem gecikmeli analiz ile gözlemlenmektedir. İlişki zinciri, SPSS programı aracılığıyla yapılan korelasyon analizi değerleri ile oraya çıkarılmaya çalışılmaktadır.

Pandemi Dönemi İşsizliğin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla ile İlişkisi: Son On Yıllık Dönem Karşılaştırmalı Analiz çalışması, 3 bölümde yapılandırılmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın kavramlarının açıklandığı teorik alan ile kısa literatür analizi yapılmaktadır. İkinci bölümde araştırmanın amacı/hedefi, kapsamı ve yöntemi açıklanmaktadır. Çalışmanın son bölümü elde edilen bulguların değerlendirilmesine ayrılmaktadır.

1. Teorik Arkaplan

Günümüzde ekonomilerin ve işgücü piyasalarının en temel sorunu olan işsizlik, etkisini farklı sosyo-ekonomik yapılar üzerinde gösterebilme gücüne sahiptir. İşsizliğin kuvvetli etki gücü kendisiyle etki edebileceği diğer yapılar arasındaki ilişkilerin ortaya konulmasına olan ilgiyi arttırmaktadır. Dolayısıyla işsizlik sorunu üzerine araştırma alanı gün geçtikçe genişlemektedir. Bu araştırma alanının temel dinamiği işsizler veya işsizlik olarak karşımıza çıkmaktadır.

İşsizler, referans döneminde çalışma çağı içerisinde bulunan mevcut olarak çalışmaya uygun ve iş arayan kişileri kapsamaktadır (ILOSTAT, 2021).

Türkiye özelinde ele alacak olursak işsizler;

Referans döneminde istihdam alanı dışında kalan kişilerden son 4 haftalık periyotta en az 1 iş arama kanalına ulaşmış ve 2 hafta sürecinde işbaşı yapabilecek olan tüm kişiler olarak ifade edilmektedir. Referans dönemi 2014'ten itibaren son 4 hafta olarak kullanılmaktadır. (TÜİK, 2021).

Küresel ölçekte ülkeler, aylık, dönemlik veya yıllık olarak işsizlik oranlarını hesaplamaktadır. İşsizliğin hesaplanma denklemi işsiz sayısının işgücüne oranının 100 ile çarpımı şeklindedir.

$$\text{İşsizlik Oranı} = \frac{\text{İşsizler}}{\text{İşgücü}} \times 100 \text{ (ILOSTAT,2021)}$$

İşsizlik ile önemli bir ilişki içerisinde bulunan dünya çapında en etkin ve baskın bir ölçüt olarak kabul edilen GSYİH, 1930'larda milli geliri ölçmek için geliştirilmiş olup II. Dünya Savaşı sonrası dönemde ülkelerin temel ekonomik göstergesi olarak kabul edildi (Hoff ve diğerleri, 2021: 1). GSYİH, belirli bir dönemde bir ekonominin ürettiği nihai mal ve hizmetlerin parasal değeri olarak ifade edilir. (TÜİK, 2021) Bu değer ülkelerin makroekonomik yapılarındaki istikrarı ve sağlığı temsil etmesi açısından önemli görülmektedir (Jena vd , 2021: 324-325).

Literatürde işsizlik ve GSYİH arasındaki ilişkiye odaklanan çalışmalara rastlamak mümkündür. 1962’de Arthur Okun’un GSYİH ve işsizlik ilişkisini incelediği çalışma, değişkenlerin negatif ilişki halinde olduğunu saptamıştır. Bulguların pek çok çalışma ile doğrulanmasıyla teori Okun Kanunu olarak anılarak makroekonominin çalışma alanlarında yer almıştır (Ball ve diğerleri, 2012: 1). Küresel ölçekte günümüze kadar literatürde çalışma alanını koruyan ilişki zinciri güncel çalışmalarda da kendini göstermektedir. Araştırma alanı Okun yasasının geçerliliğini ve çeşitli ülkelerin işsizlik ve GSYİH ilişkisinin yön ve kuvvetini saptama amacıyla yapılandırılmış ve farklı sonuçlar elde edilmiştir.

Mukit ve arkadaşlarının Bangladeş’te işsizlik ve GSYİH arasında ilişki kurduğu çalışmasında negatif korelasyon yakalamış olduğu gözlemlenmiştir (Mukit ve diğerleri, 2020: 57). Kuzey Makedonya’da yapılan işsizlik ve GSYİH çalışmasında güçsüz bir korelasyon yakılırken benzer şekilde Nijerya’da da pozitif yönlü zayıf bir ilişkiye rastlanmıştır (Serafimoviç, 2021: 224; Agboli, 2021). Hasan ve Zaheer’in de Pakistan’da yaptığı çalışmada da pozitif yönlü bir ilişkiye işaret ederek Okun yasasının izlerine rastlamadıklarını belirtmeleri (Hasan ve Zaheer, 2021: 67) ve Liberya için yapılan korelasyon çalışmasında gözlemsel bulgularda değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı belirtilmesi (Contech,2021) Okun Yasası’nın geçerliliği konusundaki merakı uyandırmış ve bu yönde çalışmaların incelenmesini elzem kılmıştır.

Araştırmalar Özçelik ve Erdem’in Okun Yasası’nın Türkiye’de geçerliliğini incelediği araştırmaya yönelmiş ve olumlu bir sonuç aldıkları çalışmada işsizlik ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin nedensellik bağına ulaşamadıkları anlaşılmıştır (Özçelik ve Erdem, 2020: 338).

Türkiye’de Pandemi İşsizliğinin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla ile İlişkisi: Son On Yıllık Dönem Karşılaştırmalı Analiz çalışmasının kapsama alanına Türkiye’yi alması ulusal araştırmalara göz atma merakını doğurmuştur.

İpek ve Elal’in Türkiye’de işsizlik- GSYİH büyümesi arasında yaptığı korelasyon çalışmaları negatif yönlü ilişkinin varlığını ortaya koymuştur (İpek ve Elal, 2021: 158). Türkiye çapında yapılan çalışmalar işsizlik ve GSYİH arasındaki negatif ilişkiye yoğunlaşırken dönemsel açıdan değişimlerin olup olmayacağı merak edilmiştir.

Akay ve arkadaşları’nın Türkiye’de işsizlik ve GSYİH arasındaki ilişkiyi

dönemsel farklılıkları ile analiz etmeye çalıştığı ve ekonominin daralma döneminde oluşan ilişkinin genişleme dönemine kıyasla daha güçlü olduğunu saptamaları (Akay ve diğerleri, 2016: 222) Covid 19 Pandemi döneminin son 10 yıla kıyasla ilişki zincirini nasıl etkilediği konusundaki merakı arttırmıştır.

Literatürde covid 19 pandemi sürecinde işsizlik ve gsyh ilişkisinin önceki dönemlere analizini yapan bir çalışmaya rastlanılmamaktadır.

2. Araştırma Amacı ve Yöntemi

Pandemi Dönemi İşsizliğin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla ile İlişkisi: Son On Yıllık Dönem Karşılaştırmalı Analiz çalışması, Covid 19 pandemi sürecinin birinci aşaması olarak gösterilebilen 2020’de sürecin işsizlik ile GSYİH değerleri arasındaki ilişkinin yönü ve boyutuna etkisini ortaya çıkararak son 10 yılda oluşan ilişkiden farkını tespit etmeyi **amaçlamaktadır**.

Araştırma, pandemi dönemi olan 2020 ve öncesindeki 10 yıllık süreçte işsizlik ile GSYİH ilişkisinin dönemsel olarak yönünün ve gücünün ve pandemi dönemindeki ilişkinin farklılıklarını ortaya çıkarmak adına iki alanda gerçekleştirilmektedir.

Covid 19 Pandemi sürecinin ilk aşaması olan 2020’nin kısa bir süreci oluşturması işsizlik ve GSYİH ilişkisinin ortaya çıkarılması açısından **yıllık verilerden ziyade 3 aylık dönemsel verilerin kullanılmasını daha anlamlı kılmaktadır**. Anlam değerini arttırma düşüncesiyle 11 yılın 3 aylık dönemsel veri setleri ilişki zinciri içerisinde kullanılmaktadır.

Covid 19 Pandemi Sürecinde işsizliğin ve GSYİH’nin anlamlı bir ilişki tespitinin yapılabilmesi 2010-2019 sürecindeki değerlerin korelasyonu ile ilgili dönemin değerlerinin korelasyonunun karşılaştırılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla araştırmanın amacına ulaşması 2010-2019 sürecindeki işsizlik ve GSYİH ilişkisinin yönü ve boyutunun ortaya çıkarılması gerekmektedir. Bu bağlamda 2010-2019 dahilindeki işsizlik ve GSYİH ilişkisinin ortaya çıkarılması araştırmanın **hedefleri arasındadır**.

Çalışma kapsamında covid 19 pandemi sürecinin ilk aşaması olarak değerlendirilen 2020’de işsizlik ve GSYİH ilişkisinin ortaya çıkarılması araştırmanın **hedeflerinden birini oluştururken** anlamlı bir çıkarım yapabilmek için 2010-2019 değerleri ile 2020 değerlerinin karşılaştırılması da **amaca ulaşmakta son hedef olarak** belirlenmiştir.

Türkiye'nin 3 aylık dönemsel işsizlik oranları verileri ILOSTAT, milyon dolar bazlı GSYİH değerleri ise TÜİK'ten keşfedilmektedir. Araştırma 11 yıllık süreçte 44 farklı işsizlik oranı ile 46 farklı GSYİH değerini **kapsamaktadır**.

Çalışmada **nicel** değerlerin ilişki zincirinin yönünü ve boyutunu ortaya koymak hedeflendiği için **nicel veri tekniği olan korelasyon analizine** başvurulmaktadır.

Korelasyon analizi, iki farklı değişkeninin birbiri ile ilişkisinin gücünü belirlemeye yönelik geliştirilmiş analiz tekniğidir. Analiz sonucunda elde edilen +1 ile -1 arasındaki korelasyon katsayı değerleri değişkenler arasındaki ilişkinin yönü ve gücü hakkında bilgiler verir. R katsayısı olarak gösterilen değer negatif ifadesi (-) ilişkinin ters yönüne işaret ederken değer -1 e yaklaştıkça ilişkinin şiddetinin arttığı şeklinde yorumlanır. Katsayı değerlerinin pozitif ifadesi (+) doğru orantılı bir ilişkinin varlığını ortaya koyarken değer +1 e yaklaşması ilişkinin şiddetinin arttığına işaret etmektedir (Coşkun ve diğerleri, 2017:235-236).

Pandemi Dönemi İşsizliğin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla ile İlişkisi: Son On Yıllık Dönem Karşılaştırmalı Analiz araştırmasında işsizlik ile GSYİH arasındaki ilişki **3 aylık dönemsel veri setleri çerçevesinde**; işsizliğin etkisini oluştuktan **bir veya iki dönem sonra göstereceği düşüncesiyle 1 dönem ve iki dönem gecikmeli korelasyon analizleri** yapılarak tespit edilmeye ve açıklanmaya çalışılmaktadır.

Korelasyon analizi aşamasında SPSS programından yararlanılmıştır.

3. Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırma bulguları çerçevesinde Türkiye'nin 2010-2020 işsizlik ve GSYİH verileri incelendiğinde niceliksel değerlerde değişimler gözlemlenmektedir (Tablo 1).

Türkiye'de 2010 sürecinde dönemsel veriler değişim oranlarına göre incelendiğinde işsizlik değişim oranı birinci dönemden (Q1) ikinci döneme (Q2) %23,84 azalış ikinci dönemden üçüncü döneme (Q3) %3,03 artış üçüncü dönemden son dönem olan dördüncü döneme (Q4) %3,92 azalış şeklinde belirmektedir. 2010 sürecinde milyon dolar bazlı GSYİH değerleri incelendiğinde birinci dönemden (Q1) ikinci döneme (Q2) %8,32 artış ikinci dönemden üçüncü döneme (Q3) %13,09 artış üçüncü dönemden son dönem olan dördüncü döneme (Q4) %3,73 artış gözlemlenmektedir. 2010'un son döneminden (Q4) 2011'in

birinci dönemine(Q1) geçiş süreci ele alındığında işsizlik oranı %6,12 artış gösterirken GSYH %9,54 azalış halindedir.

2010'da 1 dönem gecikmeli korelasyon analizi -0,730 değeriyle güçlü negatif ilişki zincirini, 2 dönem gecikmeli korelasyon analizi -0,145 ile zayıf negatif ilişki zincirini yansıtmaktadır. 1 dönem gecikmeli ilişkiye oranla 2 dönem gecikmeli ilişki %80,13 güç kaybına uğramıştır.

2011'in zaman dilimlerinde işsizlik verilerinin değişim oranları Q1'den Q2'ye %17,30 azalış, Q2'den Q3'e %3,48 azalış ve Q3'ten Q4'e %2,40 azalışa sahipken GSYİH değerlerinin değişim oranı Q1'den Q2'ye %10,29 artış Q2'den Q3'e %0,20 artış ve Q3'ten Q4'e %8,96 azalış şeklindedir. 2011'in son döneminden (Q4) 2012'nin ilk dönemine (Q1) geçiş aşaması incelendiğinde işsizlik %16,04 artarken GSYİH %2,25 azalmaktadır.

Yıl	İşsizlik Oranı	GSYİH Değeri (Milyon \$)	Bir Dönem Geçikmeli Korelasyon Analiz Katsayısı	İki Dönem Geçikmeli Korelasyon Analiz Katsayısı	Bir Dönem Geçikmeli Korelasyon Analiz Katsayısı (2020)	İki Dönem Geçikmeli Korelasyon Analiz Katsayısı (2020)
2010Q1	13	159,771	-0,730	-0,145	-0,887	0,793
2010Q2	9,9	173,072				
2010Q3	10,2	195,729				
2010Q4	9,8	203,036				
2011Q1	10,4	183,658	0,706	0,749		
2011Q2	8,6	202,562				
2011Q3	8,3	202,981				
2011Q4	8,1	184,778				
2012Q1	9,4	180,613	-0,971	0,665		
2012Q2	7,3	193,984				
2012Q3	7,8	208,949				
2012Q4	8,3	202,736				
2013Q1	9,4	199,176	-0,236	0,415		
2013Q2	8	210,821				
2013Q3	8,8	213,020				
2013Q4	8,9	200,028				
2014Q1	10,2	185,939	-0,769	0,849		
2014Q2	8,8	202,200				
2014Q3	10	214,276				
2014Q4	10,7	196,955				
2015Q1	11,2	202,703	-0,808	-0,153		
2015Q2	9,3	211,238				
2015Q3	10,1	225,103				
2015Q4	10,5	222,835				
2016Q1	10,9	191,396	-0,687	-0,551		
2016Q2	9,4	217,634				
2016Q3	11,2	225,232				
2016Q4	12	228,482				
2017Q1	12,6	175,906	-0,465	0,795		
2017Q2	11	205,103				
2017Q3	10,5	236,350				
2017Q4	10,3	235,259				
2018Q1	10,6	208,954	-0,690	-0,703		
2018Q2	9,7	207,698				
2018Q3	11,1	191,877				
2018Q4	12,3	188,594				
2019Q1	14,7	172,470	-0,369	0,130		
2019Q2	12,8	175,523				
2019Q3	14	204,059				
2019Q4	13,3	208,303				
2020Q1	13,7	176,200	-0,887	0,793		
2020Q2	12,9	152,585				
2020Q3	13,2	196,582				
2020Q4	12,8	191,535				
2021Q1	-	188,455				
2021Q2	-	188,566				

Tablo 1. Türkiye’de İşsizlik ve GSYİH İlişkisi (2010-2020)

Kaynak: ILOSTAT ve TÜİK verilerinden ve SPSS programından yararlanılarak derlenmiştir.

Türkiye’de 2011 sürecinde işsizliğin 1 dönem gecikmeli korelasyon analizi yapıldığında 0,706 katsayısına ulaşılmaktadır. 2 dönem gecikmeli olarak kurulan ilişki değeri 0,749’dur. 2011 gecikmeli analiz değerlerinde %6,09 pozitif yönlü ilişkide artış gözlemlenmektedir.

2012 süreci işsizlik ve GSYİH değerlerinin değişim oranları gözlemlendiğinde işsizlik oranları Q1’den Q2’ye %22,34 azalış Q2’den Q3’e %6,84 artış ve Q3’ten Q4’e %6,41 artış halindeyken GSYİH değerleri Q1’den Q2’ye %7,40 artış Q2’den Q3’e %7,71 artış Q3’ten Q4’e %2,97 azalmaktadır. 2012’nin son döneminden (Q4) 2013’ün ilk dönemine (Q1) işsizlik oranı %13,25 artış halindeyken GSYİH değeri %1,75 azalış göstermektedir.

2012’de 1 dönem gecikmeli analiz katsayısı -0,971, 2 dönem gecikmeli analiz katsayısı 0,665 tespit edilmiştir. Analiz dönemleri arasında %168,48 değişim ile 1. Dönemdeki güçlü negatif yönlü katsayısı güçlü pozitif yönlü kuvvete dönüşmektedir.

Türkiye’de 2013’de işsizlik oranları Q1’den Q2’ye %14,86 azalış Q2’den Q3’e %10 artış Q3’ten Q4’e %1,13 artış yaşarken GSYİH Q1’den Q2’ye %5,84 artış Q2’den Q3’e %1,04 artış Q3’ten Q4’e %6,09 azalış şeklinde değişmektedir. 2013’ün son döneminden 2014’ün ilk dönemine sürecindeki (Q4-Q1) işsizlik oranı değişimi %14,60 artış GSYİH %7,04 azalış halindedir.

2013 sürecinde dönemsel gecikmeli analizler incelendiğinde 1 dönem gecikmeli -0,236, 2 dönem gecikmeli korelasyon 0,415 değerindedir. Analiz dönemlerinde %275,84 değişim oranı tespit edilmektedir. 1. dönem gecikmeli güçsüz negatif yönlü işsizlik GSYİH ilişkisi 2 dönem gecikmeli analizde yönünü güçsüz pozitif yönlü ilişki olarak göstermektedir.

2014 sürecinde Q1’den Q2’ye işsizlik %13,74 azalırken Q2’den Q3’e %13,63 artmaktadır. Bu dönemsel artışı Q3’ten Q4’e %7lik artış takip etmektedir. 2014 sürecinde GSYİH değişimi ele alındığında Q1’den Q2’ye %8,74 artış Q2’den Q3’e %5,97 artış Q3’ten Q4’e %8,08 azalış gözlemlenmektedir. 2014’ün son döneminden 2015’in ilk dönemine geçiş sürecinde (Q4-Q1) işsizlik oranı %4,67 artarken GSYİH %2,82 artış bulunmaktadır.

2014'te dönemsel gecikmeli analizler gözlemlendiğinde 1 dönem gecikmeli -0,769, 2 dönem gecikmeli korelasyon 0,849 katsayı değerindedir. Analiz dönemlerinde %210,40 değişim oranı tespit edilmektedir. 1. dönem gecikmeli analiz güçlü negatif yönlü işsizlik GSYİH ilişkisini ortaya koyarken 2 dönem gecikmeli analizde yönünü güçlü pozitif yönlü ilişki olarak göstermektedir.

2015'te işsizlik oranları Q1'den Q2'ye %16,94 azalış Q2'den Q3'e %8,60 artış Q3'ten Q4'e %3,96 artış şeklinde değişim göstermektedir. 2015 dahilinde GSYİH değerleri Q1'den Q2'ye %4,22 artış Q2'den Q3'e %6,73 artış %1,21 azalış şeklinde değişmektedir. 2015'in son döneminden 2016'nın ilk dönemine (Q4-Q1) işsizlik oran değişimi %3,80 artış halindeyken GSYİH %14 azalmaktadır.

2015 gecikmeli analizler incelendiğinde 1 dönem gecikmeli analiz -0,808, 2 dönem gecikmeli analiz -0,153 korelasyon değerine sahiptir. Analiz dönemleri arasındaki değişim oranı %81,06'dır. 1 dönem gecikmeli analizdeki güçlü negatif işsizlik GSYİH ilişkisi 2 dönem gecikmeli analiz güçsüz negatif yönlü olarak kurulmaktadır.

2016 verileri incelendiğinde Q1'den Q2'ye işsizlik değişim oranı %13,76 azalış Q2'den Q3'e %19,14 artış Q3'ten Q4'e %7,14 artış yaşarken GSYİH değerlerinin değişim oranı Q1'den Q2'ye %13,70 artış Q2'den Q3'e %3,49 artış ve Q3'ten Q4'e %1,44 artış olarak gözlemlenmektedir. 2016'dan 2017'ye geçiş döneminde (Q4-Q1) işsizlik değişim oranı %4,99 artış ve GSYİH değişim oranı %23,03 azalış şeklindedir.

Türkiye'de 2016'da işsizlik GSYİH ilişkisi 1 dönem gecikmeli analiz ile -0,687 güçlü negatif ilişkiye sahipken 2 dönem gecikmeli analizde korelasyon değeri -0,551'dir. Negatif yönlü ilişki %19,79 güç kaybetmektedir.

2017'de Q1'den Q2'ye işsizlik değişim oranı %12,69 azalış Q2'den Q3'e %4,54 azalış Q3'ten Q4'e %1,90 azalış halindedir. GSYİH değişim oranlarına bakıldığında Q1'den Q2'ye %16,49 artış Q2'den Q3'e %15,11 artış Q3'ten Q4'e %0,38 azalış gözlemlenmektedir. 2017-2018 geçiş sürecinde (Q4-Q1) işsizlik oranı değişimi %2,91 artış gösterirken GSYİH değişim oranı %11,81 azalış halindedir.

2017 işsizlik - GSYİH gecikmeli korelasyon analizleri incelendiğinde 1 dönem gecikmeli analizde -0,465 katsayısına 2 dönem gecikmeli analizde 0,795 değerine ulaşılmaktadır. Analizler arası değişim oranı %270,96'dır. 1 dönem

gecikmelide güçsüz negatif ilişki 2 dönem gecikmeli analizde güçlü pozitif ilişki olarak gözükmemektedir.

2018 sürecinde Q1'den Q2'ye işsizlik değişim oranı %8,49 azalış Q2'den Q3'e %14,43 artış Q3'ten Q4'e %10,81 artış göstermektedir. Aynı dönem dahilinde GSYİH değişim oranı Q1'den Q2'ye %0,64 azalış Q2'den Q3'e %7,76 azalış Q3'ten Q4'e %1,90 azalış halinde belirmektedir. 2018'den 2019'a geçiş sürecinde (Q4-Q1) işsizlik değişim oranı %19,51 artış gösterirken GSYİH değişimi %7,41 azalış olarak kendini göstermektedir.

2018'de 1 dönem gecikmeli korelasyon analizi katsayısı -0,609, 2 dönem gecikmeli değer -0,703'tür. 1 dönem gecikmeli analize göre 2 dönem gecikmeli ilişki zinciri negatif yönlü kuvvetini %1,88 arttırmaktadır.

2019'da işsizlik değişim oranları incelendiğinde Q1'den Q2'ye %12,92 azalış Q2'den Q3'e %9,37 artış Q3'ten Q4'e %4,99 azalış tespit edilirken GSYİH değişiminde Q1'den Q2'ye %1,63 artış Q2'den Q3'e %16,51 artış Q3'ten Q4'e %2,34 artış gözlemlenmektedir. 2019-2020 geçiş döneminde (Q4-Q1) işsizlik oranı %3 artış göstermektedir. Aynı dönemde GSYİH %15,41 azalış halindedir.

2019'da 1 dönem gecikmeli işsizlik GSYİH korelasyon analizi değeri -0,369'dur. 2 dönem gecikmeli işsizlik GSYİH analiz değeri 0,130'dur. Analizler karşılaştırıldığında %135,23 değişim gözlemlenmektedir. 1 dönem gecikmeli analiz güçsüz negatif ilişki 2 dönem gecikmelide güçsüz pozitif ilişki gözlemlenmektedir.

2020'de işsizliğin durumu dönemsel olarak incelendiğinde Q1'den Q2'ye %5,83 azalış Q2'den Q3'e %2,32 artış Q3'ten Q4'e tespit edilmektedir. Dönemin GSYİH değerleri arasında Q1'den Q2'ye %13,40 azalış Q2'den Q3'e %28,83 artış Q3'ten Q4'e %2,56 azalış gözlemlenmektedir. 2020- 2021 geçiş süreci (Q4-Q1) GSYİH değeri %1,60 azalış 2021'in ilk dönemi ile ikinci döneminde (Q1-Q2) %0,05 artış bulunmaktadır.

Covid 19 pandemi dönemi olarak adlandırılan 2020 sürecinde Türkiye'de işsizlik ve GSYİH ilişkisi incelendiğinde; 1 dönem gecikmeli analizde -0,887, 2 dönem gecikmeli analizde 0,793 korelasyon katsayısı elde edilmektedir. 1 dönem gecikmeli analiz ile 2 dönem gecikmeli analiz arasında %189,40 değişim oranı bulunmaktadır. 1 dönem gecikmeli analiz güçlü negatif ilişki 2 dönem gecikmeli analiz güçlü pozitif ilişki sonucu vermektedir.

Dönemsel analizler arasındaki ilişki zinciri genel olarak değerlendirildiğinde 1 dönem gecikmeli korelasyon analiz katsayıları ile 2 dönem gecikmeli korelasyon analiz katsayıları arasında güçlü ve uyumlu bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Covid 19 Pandemi sürecinde işsizlik ve GSYİH ilişkisi son 10 yıl ile karşılaştırıldığında pandemi döneminin tahrip izlerine rastlanılmaktadır.

2010'da işsizlik ve GSYİH korelasyon katsayısı -0,730'dur. 2020'deki korelasyon katsayısı olan -0,887 ile karşılaştırıldığında pandemi döneminde %21,50 negatif yönlü daha güçlü ilişkinin varlığı saptanmaktadır.

2011'deki ilişki zincirini yansıtan korelasyon katsayısı 0,706 ile 2020 pandemi dönemi karşılaştırıldığında %225,63 değişim oranı ile güçlü pozitif ilişki ile güçlü negatif ilişki farkı ortaya çıkmaktadır.

2012 işsizlik ve GSYİH ilişkisinin negatif yönlü güçlü ilişkisini temsil eden -0,971 korelasyon katsayısı ile pandemi dönemindeki korelasyon katsayısı karşılaştırıldığında negatif ilişki gücünün pandemi döneminde %8,65 azaldığı gözlemlenmektedir.

2013'te işsizlik ve GSYİH korelasyon katsayısı -0,236, pandemi dönemi korelasyon katsayısı ile karşılaştırıldığında pandemi döneminde negatif yönlü ilişki %275,84 güçlenmektedir.

2014 korelasyon katsayısı -0,769 ile pandemi dönemi korelasyon sayısı arasında %15,34 değişim oranı bulunmaktadır. Pandemi döneminde negatif yönlü ilişkinin gücü artmaktadır.

2015'te işsizlik ile GSYİH korelasyon katsayısı -0,808 ile pandemi dönemi ilişki zinciri karşılaştırıldığında pandemi döneminde negatif yönlü ilişki kuvvetini %9,77 arttırmaktadır.

2016 ve 2020 korelasyon analiz katsayıları karşılaştırıldığında -0,687 değeri ile -0,887 arasındaki %29,11lik değişim oranı covid 19 pandemi döneminde negatif ilişki gücünün arttığını göstermektedir.

2017'de işsizlik ile GSYİH korelasyon katsayısı -0,465'tir. Pandemi döneminde 2017'ye kıyasla negatif etki gücü %90,75 artmaktadır.

2018'de -0,609 olarak gözlemlenen korelasyon katsayısı ile pandemi dönemi

korelasyon katsayısı arasında %28,55 değişim oranı hesaplanmaktadır. Pandemi döneminde ilişkinin negatif yönlü büyümesi devam etmektedir.

Pandemi öncesi dönem olarak ifade edebileceğimiz 2019'da işsizlik ve GSYİH arasındaki ilişki -0,369 değeriyle ifade edilmektedir. Pandemi dönemi korelasyon katsayısı ile kıyaslandığında Pandemi döneminde negatif etki gücü %140,37 artmaktadır.

SONUÇ

Türkiye'de Covid 19 pandemi döneminde işsizlik ve GSYİH ilişkisini inceleme amacıyla yürütülen araştırmada 11 yıl kapsamında elde edilen bulgular değerlendirildiğinde 1 dönem gecikmeli ve 2 dönem gecikmeli analiz korelasyon katsayıları arasında anlamlı ve güçlü bir ilişki kurulamamıştır.

2 dönem gecikmeli analizde elde edilen pozitif korelasyonlar uzun dönemde işsizliğin GSYİH ilişkisinde görünür olmadığını göstermektedir. Pozitif korelasyon işsizlik arttıkça GSYİH'nın arttığı şeklinde bir sonuç çıkarmıştır. 2 dönem gecikmeli analiz sonuçları Türkiye'nin istihdam odaklı bir büyümeye sahip olmadığını göstermektedir. 2 dönem gecikmeli analizde elde edilen negatif korelasyon katsayılarının 1 dönem gecikmeliye göre gücünün düşük olması da uzun dönemde ilişkinin anlam değerini kaybettiği şeklinde yorumlanabilir.

1 dönem gecikmeli korelasyon analizi sonuçları dünyanın küresel sağlık krizini yaşadığı Covid 19 pandemi döneminde Türkiye'de işsizlik ve GSYİH ilişkisinin genel olarak geçmiş 10 senedeki ilişkiye göre daha belirgin ve güçlü olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Türkiye son 10 yılında ekonomik, siyasi ve güvenlik krizlerinin tehdidi altında bulunmaya devam etmiştir. Bu tehdit altında Türkiye'de seçim dönemleri siyasal bir kriz atmosferini doğurmaktadır. Bu sebeple Türkiye'de seçim dönemleri ağır tartışmaların yoğunlaştığı süreçler olarak siyasi kriz dönemleri olarak ifade edilebilir.

Türkiye'nin 11 yıllık sürecinde 3 aylık dönemsel veriler çerçevesinde 1 dönem gecikmeli işsizlik GSYİH analizleri incelendiğinde;

Türkiye'de siyasal ve güvenlik krizlerinin bulunduğu 2010'da işsizlik ile GSYİH arasında güçlü negatif ilişki görülmektedir.

Dünya’da ekonomik bir krizin yaşandığı 2011’de Türkiye ekonomisi büyüme sağlamıştır. Bu dönemde güçlü pozitif korelasyon göze çarpmaktadır. Dönem yine siyasal ve güvenlik tehditlerinin gölgesinde bir kriz dönemi olarak ifade edilebilse de ekonomik büyüme hızının gelecek yıllara göre fazla olduğu ve son 11 yılda en yüksek çalışma sürelerinin yaşandığı bir dönemi kapsamaktadır. Bu hususlar işsizlik ile GSYİH arasındaki pozitif güçlü korelasyonda izlerini taşımaktadır.

2012 Türkiye’si seçimlerden uzak fakat iç dinamiklerinde barındırdığı sorunlar ile güvenlik krizi dönemi olarak adlandırılabilir. Bu dönem Türkiye’de son 11 yılda işsizlik ile GSYİH arasındaki ilişkinin en güçlü negatif yönlü korelasyonuna sahiptir.

2013 süreci Devletin barışçıl çözüm odaklı yaklaşımlarla sorunlara daha yoğun eğilmeye çalıştığı bir dönemdir. Bu dönemde işsizlik ile GSYİH arasında güçsüz negatif korelasyon tespit edilmiştir.

2014 Türkiye’si gerek seçimlerin gerek diğer sosyal sorunların etkisi ile siyasal ve güvenlik krizlerinin bulunduğu bir atmosfere sahiptir. Bu dönem Türkiye’nin ekonomik sorunları diğer yıllara göre daha fazla yaşadığı siyasal ve güvenlik kriz dönemi olarak adlandırılabilir. Bu kriz döneminde işsizlik ile GSYİH arasında güçlü negatif yönlü ilişkiye rastlanmaktadır.

2015’te Türkiye 2014’ten farklı bir iç dinamiğe sahip değildir. Siyasal ve güvenlik krizinin devam ettiği bu dönemde işsizlik ile GSYİH arasındaki güçlü negatif korelasyon da devam etmektedir.

2016’da Türkiye ciddi güvenlik tehditleri ile karşı karşıya kalmıştır. Bu tehditler karşısında devlet müdahalesi artış göstermiştir. 2016 koşullarındaki Türkiye’de işsizlik ve GSYİH arasındaki ilişki önceki yıllara göre gücünü kaybetse de negatif ilişki devamlılığını sürdürmektedir.

2017 Türkiye’si siyasal ve güvenlik krizleri ile karşı karşıya kalmaya devam ederken devletin müdahale alanı genişlemektedir. Türkiye’de 2017’de işsizlik ile GSYİH arasındaki ilişkinin 2016’ya göre gücünü kaybettiği fakat negatif ilişki zincirini koruduğu gözlemlenmektedir.

Temmuz 2018’de devlet müdahalesi azalmıştır ve bu dönemde işsizlik ile GSYİH arasındaki ilişkinin negatif yönlü etki gücü artmaktadır.

Siyasal hareketliliğin arttığı ve güvenlik krizlerinin devam ettiği 2019’da güvenlik krizlerini aşmak için uygulanan devlet politikalarına ağırlık verildiği gözlemlenmektedir. Bu dönemde işsizlik ile GSYİH arasındaki negatif ilişki gücü azalmaktadır.

Küresel sağlık krizinin yaşandığı 2020’de Türkiye’de en yoğun gündem sağlık önlemleri ve Covid 19 pandemisi olmuştur. Sağlık Krizi döneminde güçlü devlet müdahalesine karşı işsizlik ile GSYİH ilişkisi güçlü negatif ilişkiye sahiptir.

Okun Yasası, her ülkede geçerli görülme de belirgin bir ölçüde işsizlik ve GSYİH arasındaki güçlü negatif ilişkinin varlığı kabul edilmektedir. Türkiye’de Pandemi Dönemi İşsizliğinin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla ile İlişkisi: Son On Yıllık Dönem Karşılaştırmalı Analiz çalışmasında, devlet müdahalesinin arttığı dönemlerde ilişki kuvvetinin azaldığı devlet müdahalesinin azaldığı süreçlerde ilişki kuvvetinin arttığı tespit edilmiştir. Bu çıkarım ile Okun Yasası’nın serbest piyasa ekonomilerinde geçerliliğinin yüksek olduğu yorumu yapılabilir.

Kriz dönemleri ele alındığında bir sağlık krizi dönemi olarak Covid 19 Pandemisinin ilk aşaması olan 2020’de siyasal ve güvenlik krizlerinin bulunduğu dönemlere göre genel olarak daha güçlü negatif korelasyon gözlemlenmektedir. Bu olağanüstü dönemde devlet müdahalesinin gücü artmasına rağmen ilişkinin kuvveti de yüksek seviyede kalmıştır.

KAYNAKÇA

- Agboli, Victor. (2021), “*The Effect of Unemployment Rate on the Gross Domestic Product in Nigeria (A Bayesian Approach)*.” OSF Preprints, 30 Sept. Web: 10.31219/osf.io/d8ek9 Erişim Tarihi: 7.11.2021.
- Akay H., Aklan N., Çınar M., (2016), “*Türkiye Ekonomisinde Ekonomik Büyüme ve İşsizlik*”, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, Cilt: 14, Sayı:1, ss:209-226. Doi: <http://dx.doi.org/10.11611/JMER775>
- Ball L., Leigh D. Loungani P. (2012), “*Okun’s Law: Fit at 50?*”, 3th Jacques Polak Annual Research Conference, November: 8-9, pg; 1-40.
- Conteh Kaiballah. (2021), “*Economic Growth And Unemployment: An Empirical Assessment Of Okun’s Law In The Case Of Liberia*”, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3864474> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3864474>
- Coşkun R., Altunışık R., Yıldırım E., (2017), “*Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı*” 9. Baskı, Sakarya Kitapevi.
- Göcen Serdar. (2021), “*Ekonomik Şokların İşsizlik Oranları Üzerindeki Etkisi: Eğitim Seviyelerine Göre Kadın ve Erkek İşsizlik Oranları Analizi*”, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 23/2, ss; 553-572.
- Gürüş S. ve Yaman B. (2018), “*OECD Ülkelerinde İşsizliği Etkileyen Faktörlerin Panel Veri Modelleri ile Analizi*”, Social Sciences Research Journal, Vol: 7, ss; 136-146.
- Hasan A ve Zaheer R. (2021), “*Factors Responsible for Unemployment in Pakistan: A Time Series Evidence*”, Pakistan Journal of Social Issues, Vol 1, Issue 1, pg; 57-69.
- Hoff J.F., Rasmussen a M,M,B., Sørensen P,B. (2021), “*Barriers and opportunities in developing and implementing a Green GDP*”, Ecological Economics 181, pg;1-8.
- İpek E., Elal O., (2021), “*Unemployment Rate - Economic Growth Nexus: An Empirical Evaluation For Turkey*”, Administrative, Economics And Social Sciences Theory, Current Researches And New Trends, CHAPTER VIII: pg: 141-161.
- Jena P.R. Majhi R. Kalli R. Managi S. Majhi B. (2021), “*Impact Of COVID-19 On GDP Of Major Economies: Application Of The Artificial Neural Network Forecaster*”, Economic Analysis and Policy 69, pg; 324-339.
- Mukit M,M,H., Abdel-Razzaq A.I., Islam M.S. (2020), “*Relationship Between Unemployment and Macroeconomics Aggregates: Evidence from Bangladesh*”, Journal of Economics and Financial Analysis, Vol: 4 No: 2, pg:45-62.
- Özçelik Ö. ve Erdem C. (2020), “*İşsizlik ve Ekonomik Çıktı İlişkisi: Türkiye İçin Okun Yasası İle İncelenmesi*, International Acedemic Journal, Cilt 4, ss. (326-341).
- Serafimovic Gordana. (2021), “*The Relationship Between The Gdp And Unemployment Rate In North Macedonia*”, Knowledge – International Journal Vol.45.1, pg:221-225.

İnternet Kaynakları

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Donemsel-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-II.-Ceyrek:->

Nisan---Haziran,-2021-37182
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Donemsel-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-II.-Ceyrek:-Nisan---Haziran,-2019-30892>
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Donemsel-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-II.-Ceyrek:-Nisan---Haziran,-2017-24568>
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-IV.-Ceyrek:-Ekim---Aralik,-2015-21510>
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-IV.-Ceyrek:-Ekim---Aralik,-2014-18727>
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-IV.-Ceyrek:-Ekim---Aralik,-2013-16191>
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-IV.-Ceyrek-2012-13471>
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-4.-Donem-2011-10785>
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-4.-Donem-2011-10785>
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Ocak-2021-37486>
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yillik-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-2019-33671#:~:text=Gayrisafi%20Yurti%C3%A7i%20H%C3%A2s%C4%B1la%2C%20%C3%BCretim%20y%C3%B6ntemiyle,d%C3%BC%C5%9F%C3%BClmesi%20sonucu%20elde%20edilen%20de%C4%9Ferdir.>
<https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=istihdam-issizlik-ve-ucuret-108&dil=1>
<https://dev-iloostat.pantheonsite.io/resources/concepts-and-definitions/description-unemployment-rate/>
<https://iloostat.ilo.org/topics/unemployment-and-labour-underutilization/>